

Današnje je naselje nastalo spajanjem dvaju manjih naselja, *Luke* i *Kuta*. Starije su građevine većinom u renesansnome i baroknome stilu. Od kuća i palača iz XVI. i XVII. st. ističu se renesansna palača Gariboldi s natpisom iz 1552, ljetnikovac hvarskoga pjesnika Marina Gazarovića iz prve pol. XVII. st., kuće Jakša i Vukašinić-Dojmi. U XVII. st. V. je bio utvrđen s četiri kule: dvije su bile u Kutu, jedna u predjelu Smiderevo, a jedna, koju je gradio 1615. Vinko Perasti, u Luci. Župna crkva Gospe od Spilice podignuta je oko 1500; u njoj se čuva rad Girolama da Santacrocea. U Kutu je crkva Sv. Ciprijana, koja se u dokumentima spominje u XVI. st.; prema natpisu nad vratima, obnovljena je 1742. u baroknome stilu. U crkvi se ističu bogato ukrašena drvena barokna propovjedaonica i kasetirani strop urešen slikama. U Luci je crkva Sv. Duha s poč. XVII. st. Nakon poraza Francuza 1811. V. su zauzeli Englezi i utvrdili ga s nekoliko utvrda (danas u ruševinama).

LIT.: C. Fisković, Gazarovićev ljetnikovac u Visu, HK, 1946. — M. Abramić, Arheološka istraživanja grčke kolonije Issa na otoku Visu, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — B. Gabričević, Bilješke uz arheološke nalaze na Visu, Mogućnosti, 1955, 7. — Isti, Antička Issa, Arheološko-povijesni prilog za urbanističko-regulacionu osnovu grada Visa, Urbs, 1959. — G. Novak, Vis, I, Zagreb 1961. — M. Nikolanci, Helenistička nekropola Isse, VjAHD, 1961—62. — B. Gabričević, C. Fisković, N. Bezić-Božanić, Viški spomenici, Prilozi — Dalmacija, 1968. — B. Kirigin, Issa — otok Vis u helenističko doba (katalog), Split 1983. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. — N. Cambi, B. Kirigin i E. Marin, Zaštitna arheološka istraživanja helenističke nakropole Isse (1976. i 1979. god.), VjAHD, 1981. — B. Kirigin i E. Marin, Issa '80, ibid., 1985. — B. Kirigin, Zapažanja o helenističkoj nekropoli Isse, Materijali, XX, Prilep 1985. — Isti, The Greeks in Central Dalmatia: Some New Evidence, u knjizi: Greek Colonists and Native Populations, Proceedings of the First Australian Congress of classical Archaeology, Canberra—Oxford 1990. — B. Kir. i N. B. B.

VISOKO, selo u Hrvatskome zagorju S od Zeline. Župna crkva Sv. Trojstva jednobrodna je barokizirana gotička građevina; poligonalno svetište poduprto je s četiri stupnjevana potpornja. Pokraj svetišta je gotički zvonik ispod kojega je sakristija; na četverokatnom tornju (kamen na kapa s malteškim križem i nečitim znakovima) nalaze se četiri neidentificirana grba. Na juž. su pročelju broda novootkriveni gotički prozori, a sred gl. pročelja crkve barokni portal. Crkva je u unutrašnjosti oslikana figuralnim (svetište) i ornamentalnim (brod) baroknim freskama; ima barokne oltare, rokoko propovjedaonicu s kipovima evanđelista (1777), pet baroknih kaleža, kandilo iz 1774. Orgulje su rad A. Šimenza (1864). Jedno zvono potječe iz 1696. — Župna kurija iz 1750. je nadograđivana.

LIT.: G. Szabo, Kroz Hrvatsko zagorje, Zagreb 1939, str. 166. — A. Schneider, Popisivanje, 1941, 53, str. 183. — K. Dočkal, Naša zvana, Zagreb 1942. — F. Staričak, Zanimljivosti o Visokom, Kaj, 1973, 7. — A. Ht.

VISOKO, gradić SZ od Sarajeva. Na brijegu su ruševine grada koji se kao V. prvi put spominje 1355, a prije toga pojavljuje se više puta pod nazivom *Bosna*; grad je sve do XIV. st. bio banska rezidencija. U podgrađu Podvisokom bila je u XV. st. jaka kolonija dubrovačkih trgovaca. Očuvane su ruševine utvrde koja je imala izduženu osnovu i zaobljene uglove, a moguće je razlučiti dvije građevne faze: iz prve potječe većina obrambenih zidova (možda iz XIII. st.), dok iz druge faze (rano XV. st.) potječu dva tornja kvadratične osnove. Na prostoru grada nađeni su ostaci rim. građevina pa se pretpostavlja da se na tome mjestu u ant. doba nalazio burg, očuvan, možda, u osnovi nekog od tornjeva. — U nekadašnjem suburbiju postojala je crkva Sv. Marije. Na sadašnjoj su periferiji grada srednjovj. arheološka nalazišta → *Muhašinići* i → *Arnautovići*.

LIT.: P. Anđelić, Visoko i okolina u srednjem vijeku, u knjizi: Visoko i okolina kroz historiju, I, Visoko 1984, str. 103—274. — D. Br.

VISOVAC, otočić usred proširenja rijeke Krke. U dokumentima se spominje prvi put oko 1400, kada je na njemu bio eremitorij. Poslije su se tu nastanili bos. franjevci i 1576. sagradili crkvu, koja je pregrađena u XVIII. st. Uz crkvu je samostan, u kojemu se čuva bogata zbirka crkv. predmeta i slika (XVI—XIX. st.) te narodnih nošnja; ističe se inkunabula Ezopovih basni iz 1487. lastovskoga tiskara D. Dobričevića.

LIT.: K. Stojić, Rijeka Krka, Šibenik 1927. — Isti, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941. — J. Soldo, Visovac, Visovac 1968. — N. B. B.

VIŠNJAN, naselje zbijenoga tipa u zaleđu Poreča u Istri. Natpisi u kamenu svjedoče o napućenosti toga područja u ant. doba. U župnoj se crkvi čuvaju tri slike na platnu (*Tri sveca*, kraj XVI. st., djelo blisko Palmi mlađemu; *Bl. Dj. Marija i sveci*, mlet. rad iz XVII. st., *Bl. Dj. Marija*, rad Z. Venture iz 1598), crkv. ruho iz XII. st. i srebrni kalež s poč. XVIII. st. Kapela Sv. Antuna pustinjačka jednostavna je gotička građevina sa zidnim slikama

VIS, franjevački samostan na poluotoku Prirovo

majstora Dominika iz Udina iz XVI. st. i drvenom plastikom Sv. Antuna Opata iz istoga razdoblja. U crkvi je više glag. grafita iz XVI—XVII. st. — SZ od Višnjana nalaze se ostaci benediktinske crkve Sv. Mihovila. Manji sondažni zahvat (1962) dao je uvid u dvije građevne faze: starijoj pripada objekt, čini se, pačetrovinasta oblika (10,7 × 5 m) s udubljenim svetištem i kamenim namještajem ukrašenim motivima pletene dekoracije.

LIT.: Inscriptiones Italiae, Roma 1934, X/2, br. 239—241. — Inventario degli oggetti d'arte, V. Provincia di Pola, Roma 1935, str. 197—198. — B. Fučić, Istarske freske, Zagreb 1963, str. 14. — Isti, Glagoljski natpisi, Zagreb 1982. — V. Ekl, Gotičko kiparstvo u Istri, Zagreb 1982. — A. Šonje, Crkvena arhitektura zapadne Istre, Zagreb—Pazin 1982. — Br. Ma.

VITAČIĆ, Ivan, klesar (XVI. st.); rodom iz Korčule, nastanjen u Splitu. Prema ugovorima iz 1529, 1534. i 1535. zajedno s D. Rudičićem iz Splita nastavio je pregradnju crkve benediktinki Sv. Marije u Zadru u renesansnim oblicima. Crkvu su 1507—08. započeli klesar Nikola (Španić ?) iz Korčule i graditelj M. Filipović. Vitačiću i Rudičiću pripisuje se veći dio jugozap. bočnoga zida s portalom na kojemu je natpis što spominje opaticu Donatu Nassis, poznatu iz ugovora.

LIT.: C. Fisković, Zadarska renesansna crkva sv. Marije, Prilozi — Dalmacija, 1956. — I. Petricoli, Prilozi poznavanju renesanse u Zadru, Radovi. Filozofski fakultet—Zadar, 1965, 6. — I. Pet.

VITALJIĆ, Ivan, graditelj (Komiža, XVIII. st.). God. 1729. vodio gradnju župne crkve u Supetru na Braču. Njezin je izvorni barokni izgled izmijeo

VISOVAC

Arx, et Civitas DUBICENSIS ad Unitatem, quae Excellens Dns Croatiae Banus cognoscitur, Vukoslav, devotus, fidei Christianae loci epus innotuit, quae 150. Annus erat, Turcis per quos anno fere flammis perempta. Die Turcicae Stas und Schloß DUBIZ, welche Ihre Excell. Herr Nicolaus Graf Erdödy Vice König in Croatia Kaiserlich erlohet, vnde verpennet, darinnen neher dantehend der Turken mit schwerer und feyer vergrubret, die brennt aber alle, deren 150. Häuser oder familien waren, so den ort bewohnten, bey den leben erhalten worden. Anno 1685. die 26. Augusti.

P. VITEZOVIĆ, *Opsada Dubice 1685* (bakrorez). Zagreb, Hrvatski povijesni muzej

I. VITEZ, ilustracija iz slikovnice *Bojarenje*

njen krajem XIX. st.; očuvan je kompleks triju portala na pročelju i unutrašnji ugođaj crkve.

LIT.: Horvat – Matejčić – Prijatelj, Barok. — K. Prijatelj, Ivan Vitaljić graditelj supetarske barokne župske crkve, Zbornik za likovne umetnosti (Novi Sad), 1984.

VITEZ, Ivan, crtač i ilustrator (Zagreb, 4. VI. 1940). Završio Školu primijenjene umjetnosti (1960) i Pedagošku akademiju u Zagrebu (1964). Od 1956. objavljuje ilustracije i karikature u dnevnome tisku te časopisima za djecu i mladež («Smib», «Modra lasta»). Jedan je od pokretača satiričkih listova «Registrator» i «Paradoks». U svojim crtežima slobodno kombinira polja i kadrove bliske stripu i pop-artu. Oblici su mu ispunjeni erotikom, a zasnivaju se na logici međusobnih asocijativnih veza. Ilustrirao knjige različitih autora (Z. Milčec, *Pozdravi doma*, 1975; S. Škrinjar, *Svaštara*, 1980; N. Pulić, *Sablja Vuka Mandušića*, 1981; A. Vitez, *Zaljubljena minuta*; N. Videk, *Pitalice pjevalice*, 1995), a za neke je i sam napisao tekstove (*Brojkalica*, 1988; *Bojarenje*, 1990; *Crkvena godina i blagdani*, 1994). Autor je mnogih izložaba («Rekonstrukcija spomenika bana Josipa Jelačića» 1990; «Uskrs u Hrvata» 1992). — Samostalno je izlagao u Zagrebu, Primoženu, Šibeniku, Zenici i Beogradu. Bavi se grafičkim oblikovanjem i scenografijom.

LIT.: Z. Tonković, Ivan Vitez (katalog), Zagreb 1978. — M. Bešlić, Ivan Vitez (katalog), Beograd 1986. K. Ma.

VITEZICA, Vinko, književni povjesničar (Trogir, 5. IV. 1886 — Zagreb, 7. VI. 1974). Filozofiju studirao u Beču gdje je 1917. doktorirao. Od 1923. djeluje u Beogradu; predavao povijest umjetnosti na Muzičkoj i Umetničkoj akademiji. Osim radova iz književne povijesti i teorije pisao je glazbene, kazališne i lik. kritike. Eseje i prikaze iz područja lik. umjetnosti (o I. Meštroviću, M. Račkom, A. Rodinu, S. Šimunoviću, katedralama u Dalmaciji, itd.) objavljivao je 1930–40, pretežno u periodičima «Radio Beograd» i «Vreme».

BIBL.: Najveći Jugoslaveni u umetnosti: Ivan Meštrović i Mirko Rački, Preporod, 1930; *Naše katedrale*, Radio Beograd, 1930, 11; *Andrija Medulić-Schiavone*, Sportsko-turistički Lloyd (Beograd), 1935, 2–3; *Mikelandelo*, Beograd 1937; *Arhitekti Visokih Dečana fra Vid iz Kotora i graditelj Male braće u Dubrovniku majstor Miha iz Bara*, Zetski glasnik (Cetinje), 1940, 812–813.

LIT.: V. Rozić, Likovna kritika u Beogradu između dva svjetska rata, Beograd 1983. V. Fo.

VITEZOVIĆ, Pavao (pravo prezime **Ritter**), povjesničar, književnik i bakrorezac (Senj, 7. I. 1652 — Beč, 20. I. 1713). Završivši isusovačku